

תלמידים מחוננים בעלי לקויות למידה, השתמעויות ואסטרטגיות ליועצים החינוכיים

עם באנגלית:

Eachern, A.G. & Bonot, J.

ASCA Professional School Counseling 5:1 October 2001

תקציר מתורגם: תמי אלבוחר, גף ללקווי למידה, שפ"

תלמידים מחוננים בעלי לקויות למידה, לעתים קרובות אינם זוכים לטיפול היות ולמורים קשה להצביע על קשייהם, בהיותם בעלי יכולות המסתירות אותם. בהגדרה – קיימת סתירה בין ליקווי למידה לבין מחוננות ועל-כן קיימת הבעיה באבחון. דרושה לכך הגדרה מחודשת שתאחד בין שני המאפיינים. על פי הגדרה מסוימת, מחוננים הנם בעלי יכולת אינטלקטואלית גבוהה ואילו לקווי למידה שסובל מכשל שפתי ואינו יכול להפגין יכולות אינטלקטואליות גבוהות. בהגדרת ליקווי למידה מצוין קיומו של פער בין הישגים אקדמיים לבין יכולות למידה. האבחון נועד לבדוק את הסיבות לפער זה. ילד מחונן עם ליקווי למידה יפגין חוסר מיצוי פוטנציאל אינטלקטואלי גבוה. הישגיו בפועל יהיו ממוצעים או מתחת לנורמה.

מענים חינוכיים:

תפקיד היועץ לטפל בילדים הללו בכמה מישורים:

א) על היועץ להיות מודע לקשיי המורים בזיהוי ובטיפול בילדים הללו ב-2 כיוונים:

1. המורים עלולים שלא להפנות ילד "מבריק" לאבחון ליקווי למידה.

2. המורים עלולים שלא לשלוח ילד למבדקי מחוננים.

ב) ליועץ כלים לטיפול בבעיות התקשורת הבין-אישית וההתנהגותית-לימודית של הילדים.

ג) היועץ צריך ויכול לעזור להורים להבין ולקבל ילדים בעלי הדואליות התפקודית.

ג) על היועץ להוות "שגריר" לילדים אלה במפגשים הבין-מקצועיים, בצוות המורים ובהנהלת ביה"ס.

תלמידים אלה מגלים את ליקווי הלמידה שלהם רק בכיתות גבוהות.

בכיתות הנמוכות בביה"ס היסודי הם בולטים בהיותם תורמים לרמת הדיונים בכיתה.

בחטיבות הביניים בולטים קשייהם על רקע דרישות של מיומנויות למידה.

חוסר התייחסות נאותה ל-2 המאפיינים הללו עלולים להוביל את הילד לתחושת דימוי עצמי נמוך, שעמום, חרדה ובידוד חברתי.

ביה"ס יכול לעזור לתלמידים אלה בהציעו ריבוי תכניות לבחירה, מחד ומאידך, התייחסות

כמעט אינדיבידואלית לתלמיד, עם טובי המורים לשיטות הוראה דיפרנציאליות.

מאפייני תלמידים מחוננים עם ליקויי למידה

לילדים אלה יש בדרך כלל יכולת לפתרון בעיות, התייחסות ורבליית גבוהה וחוש הומור. הם עלולים להפגין שעמום בשיעורים, התנהגויות של הפרעה, היפראקטיביות, בעיה בעיצוב אותיות ושגיאות כתיב.

בוכסלר- מופיע פער גדול בין ציוני תת-מבחנים, כך לדוגמא יהיו ציונים נמוכים באוצר מלים, בחישובים ובהשלמת תמונות (פעולות הדורשות מיומנויות למידה) לעומת ציונים גבוהים במיוחד בסידור קוביות, בקידוד וברצף (פעילויות הדורשות חשיבה מופשטת).

תלמידים מחוננים עם ליקויי למידה בעלי תפישה עצמית נמוכה מהתלמידים המחוננים ומשתתפים פחות בפעילויות חוץ- בית ספריות מחבריהם המחוננים.

מורים תופשים אותם כפחות חברותיים ופחות מקובלים מילדים מחוננים שאינם לקויי למידה. מבחינות רבות הם מהווים קבוצת סיכון.

הבלבול בתפישה העצמית הדואלית מתסכל אותם והופך אותם לעצובים, כועסים ומבודדים ובעלי קושי בריסון עצמי.

התערבות יעוצית

בטיפול בילדים אלה יש לאמץ גישת טיפול מערכתית ולגייס את כל הגורמים להבין בעיותיהם.

(א) ברמת ההורים:

ההורים פונים בבעיות של חוסר מיצוי יכולת, דיווח על שעמום בכיתה. על היועצים לעזור בהפניה לאבחון מדויק ומציאת דרכי ההתמודדות בביה"ס.

כמו כן יש לעודד את ההורים לשוחח בפרטיות עם הילדים ובאופן ישיר לגבי תחושותיהם. יש להפגישם עם מומחים ל-2 התחומים, ליקויי למידה ומחוננים וליזום קבוצת הורים שתהווה קבוצת תמיכה לבניית הביטחון בהתמודדות ותאפשר למידה הדרגתית. רצוי אף לאפשר להורים להיות שותפים בבניית הקבוצה. מטרת הקבוצה: שיפור מצבם של הילדים.

(ב) ברמת מורים:

1. בתכנית הלימודים – לדאוג שיהיו אתגרים אינטלקטואליים של חקר וגילוי, לכוון לשונות ויצירתיות של חומר הלימוד, לגוון בשיטות הלימוד: דרך אמנויות שונות, דרך משחקים, דרך מצבים של רבים של בחירה אישית, רצוי להפחית צורך בשינון והסתמכות על זיכרון.
2. שימוש בעזרים – המחשב ומעבד התמלילים מאפשרים הפחתת טעויות ואפשרות לימוד יחידני, כך שניתן לטעות ללא פחד. המחשב מאפשר גם ביטוי ליצירתיות- מחשבוניים וטייפ יכולים לעזור לתלמידים אלה וכן ניתן לאפשר הקלטת השיעור והאזנה

מאוחרת יותר.

3. פיתוח הכשרים הקיימים וחיזוק הצדדים החזקים כמו: חשיבה מופשטת ויצירתית.
4. בארגון ומיקום בכיתה רצוי להוסיב אותם קרוב למורה ו/או ליצור קשר עין תכוף עימם. יש לדאוג להתייחסות מכוונת לפני כל משימה. יש לכתוב כל משימה על הלוח.
5. ליווי המורים –
(א) לכוון לתנאי חוזה לטווח קרוב עם הילד, כך שיוכל להצליח לעמוד במשימות.
(ב) לעודד הפגשת כלל הכיתה עם אישים מפורסמים שהצליחו על אף ליקויי הלמידה שלהם.
6. קשר עם מומחים למחוננים – הפגשת מורים למחוננים עם מורים בכיתות בהן יש ילדים מחוננים עם ליקויי למידה על מנת שיוכלו לעזור בהתמודדות.
7. העלאת מודעות המורים – על המורים להוות כלי ראשון לאבחון כל בעיה. באמצעות מפגש עם מרצים וכו', יש להעמיק מודעותם לתופעות שידליקו נורות אדומות כילד מחונן עם ליקויי למידה. יש ללמדם להבחין בין ילד שאינו מחונן לבין ילד לקוי למידה מחונן.

ג) ברמת עבודה קבוצתית עם התלמידים

1. קבוצת תמיכה – על הילדים לקבל עצמם כמחוננים ביחד עם קבלת עצמם כלקויי הלמידה. הציפיות מהם גבוהות והם אינם מסוגלים לעמוד בציפיות, על כן הם מהווים קבוצת סיכון ללחץ ושחיקה, האשמה עצמית ובמקרים קיצוניים – התאבדויות. מטרת הטיפול תהיה להביאם לאמונה בכוחותיהם בדרכים התנהגותיות. ראשית – יש להגדיר בעייתם, להבחין בין חוזקים לבין חולשות, לשאוף לתיקון האמירות השליליות, הן כלפי עצמם והן באמירותיהם החוצה (ELIS).
2. שיטות הרפיה – ניתן לשלב שיטות הרפיה אלטרנטיביות **בעבודה יחידנית**.
3. ריפוי באומנות יכול להתאים מכיוון שהוא כולל חוזקים שלהם, יצירתיות וסימבוליקה של מצב. המטרה תהיה לשוחח על בעיותיהם, תוך שהם יוצרים, ולהציב אתגרים ודרכים רבות לפתרונות. ניתן להחליט על נושא מראש או לאפשר ביטוי חופשי. יש לעקוב אחר ההתנהגות בעת הציור, בביטויים המילוליים, באופן עיצוב הצורות וכו' ולעקוב אחר אופן פתרון הבעיות.
- על היועץ לעודד ביטוי הרגשות באופן חופשי ודרך הקונפליקטים העולים מהציור.
4. שימוש בטכניקות לפתרון בעיות – זיהוי חוזקים וחולשות, תפישת החולשות כברות שינוי והחוזקים כמקורות תמיכה. על היועץ להכיר את תחומי העניין וההצלחות של התלמיד **בתחומי העשרה חוץ בית-ספריים** ועליו להדגיש ולהאדיר הצלחותיו, בדרך

להתמודדות טובה יותר בכיתה. כמו כן, בעצם המפגש עם ההורים סביב תחומים אלה יש יותר סיכוי להצלחה בביה"ס.

5. הוראת מיומנויות למידה – ניתן ללמוד באופן פרטני וקבוצתי, שיטות יעול בלמידה, כגון: סיכום שיעור, תרגילים לשיפור הזיכרון, למידה מדורגת למבחנים, שיטות לארגון הזמן ואסטרטגיות להתמודדות עם דרישות ביה"ס.
6. בעבודה בקבוצה בה המיקוד הוא בניית דימוי עצמי חיובי יש להשתמש בדרך של עידוד תקשורת בין-אישית טובה והפגת מתחים.
בקבוצות אלה ניתן לערבב בין מחוננים למחוננים עם ליקויי למידה על מנת שיחוו דרכי התמודדות מועילות לבעיותיהם החברתיות.
7. בעבודה בקבוצה המתמקדת בנושא פתרון בעיות בטווח הקצר יש צורך בהדגשת נושא המידע. יש לתת לוח זמנים ברור, דרכי התמודדות עם המבחנים, ההשלכות של התוצאות על המשך הלימודים, הזכויות והאפשרויות העומדות בפניהם בדרכי הבחנות ובהמשך חיי הקריירה שלהם.

ד) בניית רשת תמיכה:

1. שיתוף פעולה ולימוד הדדי עם בתי"ס אחרים בהם לומדים ילדים אלה.
2. תיעוד הצלחות הילדים ולמידה מהם.
3. הלימה בין מקצועות הלימוד הניתנים בביה"ס לבין יכולות ומטרות הילדים הללו.
4. העסקת חונכים ועזרה לימודית במקצועות שנבחנו בהם.
5. מעורבות ההורים בתהליך החינוכי בבית הספר.
6. השתתפות פעילה בישיבות צוות הערכה ובצוותים המקצועיים, להוות "פה" לילדים אלה.
7. העשרת המורים במקורות למידע ולתמיכה בהם בהתמודדות.

לסיכום

קיימת בעיה באיתורו ובטיפול בילדים מחוננים עם ליקויי למידה. במקרים רבים הם אינם מאובחנים ולכן גם אינם מטופלים בתכניות ייחודיות. על ילדים אלה לקבל אפשרות לביטוי יכולותיהם.

על היועצים החינוכיים הנתפשים כמקורות התמיכה ושמירת ערך הבריאות הנפשית במערכת החינוכית, לתמוך ולתווך בין כלל הגורמים המלווים תלמידים אלה. לשם כך מומלצת גישת יעוץ מערכתית שתתמקד ביכולות ובעניין של התלמידים.

